

Το μάθημα της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ενότητα 2:

- A. Κλειδιά και Αντικλειδιά: Εμφύχωση στην τάξη
- B. Γεώργιος Σεφέρης
- Γ. Λογοτεχνικός κανόνας-«Σχολικός λογοτεχνικός κανόνας».

Ελένη Χοντολίδου
Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

- Α. «Κλειδιά και Αντικλειδιά», Πρόγραμμα εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004. *Εμφύχωση στην τάξη*, Αναστασία Δημητρίου, Βικτωρία Λαγοπούλου και Βασιλική Νικολάου.
- Β. Γεώργιος Σεφέρης, *Τελευταίος σταθμός*.
- Γ. Λογοτεχνικός κανόνας-«Σχολικός λογοτεχνικός κανόνας».

Α. Κλειδιά και Αντικλειδιά

Εμψύχωση στην τάξη

των Αναστασία Δημητρίου, Βικτωρία Λαγοπούλου και
Βασιλική Νικολάου.

Εισηγήτριες: Δήμητρα Μαντζώρου, Μένια
Καλιντζόγλου.

Σκηνή σε σχολικό πλαίσιο

- ΣΤ΄ τάξη σε σχολείο υποβαθμισμένης γειτονιάς.
- Αλλόγλωσσοι μαθητές και μαθήτριες.
- Ειδική τάξη και τάξη υποδοχής.
- Προβλήματα που αντιμετωπίζει η σχολική τάξη:

ακραίες συμπεριφορές και συγκρούσεις ανάμεσα στους μαθητές.

Ενέργειες εκπαιδευτικού

- Καθορισμός στόχου και δημιουργία ομάδας με κλίμα συνεργασίας και εμπιστοσύνης.
- Αφορμή μέσα από το μάθημα της γεωγραφίας.
- Δραστηριότητα: παιχνίδι σε μικρές ομάδες.
- Δάσκαλος σε ρόλο συντονιστή, εμπυχωτή και διαμεσολαβητή.

Εμψυχώνοντας την τάξη

- Πλαίσιο τάξης.
- Τρόπος λειτουργίας σχολείου και θεσμού.
- Στόχοι.
- Μέσα, τρόποι και εργαλεία.
- Ενδιαφέρον μαθητών.
- Διαθεματική προσέγγιση.

Παραδείγματα εμπύχωσης μέσω διαθεματικής προσέγγισης

- Εποχές.
- Μεταφορικά μέσα .
- Τροφές.

Η έμφαση δίνεται: α) αναλυτική περιγραφή παιδαγωγικών τεχνικών που υποστηρίζουν την εμπύχωση στην τάξη.

β) σχέση των τεχνικών εμπύχωσης με τους παιδαγωγικούς και γνωστικούς στόχους.

Εμφύχωση

- Δε σημαίνει «κάνω δραστηριότητες παιγνιώδεις χωρίς στόχο».
- Δεν είναι πανάκεια.
- Αρχή μιας παιδαγωγικής διαδικασίας για να ανασυρθούν δεξιότητες και προϋπάρχουσες γνώσεις, να δοθούν ερεθίσματα στη διαδικασία μάθησης και να οδηγηθούν οι μαθητές στην ανακάλυψη της γνώσης.
- Απαιτεί αυτενέργεια εκπαιδευτικού και μαθητών.

Β. Γεώργιος Σεφέρης

Τελευταίος σταθμός

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Γ. Λογοτεχνικός κανόνας – «Σχολικός λογοτεχνικός κανόνας»

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ:

ΕΛΕΝΗ ΚΑΛΟΓΕΡΙΑ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΟΥΤΟΥΡΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΒΟΓΑΤΙΝΗ

Τι είναι ο λογοτεχνικός κανόνας; (1)

- Το σύνολο των γραπτών έργων που έχουν αναγνωριστεί ως λογοτεχνικά και έχουν διακριθεί από το σύνολο του γραπτού λόγου.
- Ο όρος *κανόνας* χρησιμοποιήθηκε στη λογοτεχνία για να δηλώσει το σύνολο εκείνο των κοσμικών έργων που γίνονται αποδεκτά από τους ειδικούς ως γνήσια έργα κάποιου συγγραφέα.

Τι είναι ο λογοτεχνικός κανόνας; (2)

- Τα έργα που ανήκουν στον λογοτεχνικό κανόνα διακρίνονται από μια αδιαμφισβήτητη λογοτεχνικότητα και αξία, ενώ συναποτελούν ένα corpus που τα περιλαμβάνει, ως χαρακτηριστικά δείγματα της **εθνικής λογοτεχνίας** της εκάστοτε εποχής.
- Έως το 1920 ο λογοτεχνικός κανόνας είχε σχηματιστεί από τους δημοτικιστές και, κυρίως, τον Παλαμά.

Πώς συντάσσεται ο λογοτεχνικός κανόνας; (1)

- Σταδιακά, με τη συμβολή διάφορων ειδών κριτικών έργων.
- Οι ιστορίες της λογοτεχνίας αποτελούν την επισημότερη και αποφασιστικότερη παρέμβαση στη δημιουργία και την παγιοποίηση του.
- Κριτήριο επιλογής: η ιδεολογία της εποχής, της κοινωνικής τάξης και του πολιτιστικού στρώματος που ανήκει αυτός που παίρνει την πρωτοβουλία να προτείνει ένα ερμηνευτικό σχήμα της παράδοσης.

Πώς συντάσσεται ο λογοτεχνικός κανόνας; (2)

- Βασική ιδέα του λογοτεχνικού κανόνα: η ποιότητα της σχέσης των λογοτεχνικών έργων.
- Όρια λογοτεχνικού κανόνα: μονίμως αόριστα. Κάποιοι συγγραφείς κατέχουν κεντρική ενώ άλλοι πιο περιφερειακή θέση.
- Η κοινωνική διεργασία μέσω της οποίας ένας συγγραφέας ή ένα έργο φτάνει να αναγνωριστεί σιωπηρά ως μέρος του κανόνα έχει ονομαστεί διαμόρφωση κανόνα.

Τι απαιτείται για τη σύνταξη του λογοτεχνικού κανόνα; (1)

Η εξέταση της πολιτισμικής λειτουργίας του κανόνα βάσει των ψυχολογικών εννοιών:

- ✓ του ιδιοτελούς συμφέροντος,
- ✓ της επιθυμίας για εξουσία
- ✓ της αναζήτησης προσωπικών αναπαραστάσεων που θα ικανοποιούν όμως και συλλογικότερες απαιτήσεις.

Τι απαιτείται για τη σύνταξη του λογοτεχνικού κανόνα; (2)

Συνεπώς, χρειάζεται η συμβολή ανθρώπων του πνεύματος, οι οποίοι να αντιλαμβάνονται το προσωπικό τους συμφέρον στενά συνυφασμένο με συλλογικότερα οράματα και στόχους και να διακρίνονται από επιμονή και επιθυμία ηγεμονίας.

Ποια η σχέση του λογοτεχνικού κανόνα με την παράδοση;

- Η έννοια της παράδοσης βασίζεται στην οργανική συνεκτικότητα και αδιάσπαστη συνέχεια.
- Αντίθετα, ο κανόνας προϋποθέτει την επιλεκτική ανασύνταξη και ιεράρχηση.

Λογοτεχνικός κανόνας-εθνική λογοτεχνία

- Συνδέονται άμεσα, καθώς η σύνταξη του λογοτεχνικού κανόνα προϋποθέτει την ύπαρξη της εθνικής λογοτεχνίας.
- Εθνική λογοτεχνία: το αποτέλεσμα της επιλογής και της ανάδειξης των γραπτών πολιτισμικών αγαθών μιας κοινωνίας, που θεωρούνται εθνικά.

Πού εντοπίζεται ο εθνικός λογοτεχνικός κανόνας;

- στις επίσημες και αναγνωρισμένες ιστορίες της λογοτεχνίας,
- στα προγράμματα των πανεπιστημίων στα οποία υπάρχει έδρα ή τμήμα λογοτεχνίας και
- στα σχολικά εγχειρίδια.

Ο λογοτεχνικός κανόνας από άλλες προσεγγίσεις

Φεμινιστική προσέγγιση
Μαρξιστική προσέγγιση

Φεμινιστική προσέγγιση

- Οι φεμινιστές και οι φεμινίστριες κριτικοί αμφισβητούν την έννοια του κανόνα ακολουθώντας κυρίως δύο προσεγγίσεις:
- επέκταση και αλλαγή του κανόνα ή
- την αποδόμηση και κατάργηση της ίδιας της έννοιας του κανόνα, όποια μορφή και αν λαμβάνει.

Μαρξιστική προσέγγιση

Οι μαρξιστές κριτικοί της λογοτεχνίας υποστηρίζουν την ανανέωση του λογοτεχνικού κανόνα;

Δεν υπάρχει κάποια συλλογική άποψη, καθώς ο κάθε εκπρόσωπος του μαρξισμού διαφοροποιείται ως προς το περιεχόμενο των ιδεών του και κάνει διαφορετικές προτάσεις ως προς το τι πρέπει να εντάσσεται στο λογοτεχνικό κανόνα.

Κώστας Βάρναλης

- Ο Βάρναλης υπονομεύει τον παλαμικό λογοτεχνικό κανόνα μέσα από το έργο του *Ο Σολωμός χωρίς μεταφυσική*.
- Τονίζει την ιστορικότητα των έργων και των λογοτεχνών, την ένταξη τους σε κάποιο ιστορικό και αισθητικό πλαίσιο και την περιορισμένη αξία τους.
- Θεωρεί ότι το δημοτικό τραγούδι είναι έκφραση μιας πρωτόγονης συνείδησης.
- Αρνείται τη διαρκή αξία του και τη σημασία του προτύπου για τη νεοελληνική ποίηση.

Νικόλας Κάλας

- Στην ποίηση προτείνει την ιδιοτυπία αντί της κανονικότητας, την ασυνέχεια αντί της συνέχειας και προσπαθεί να ανατρέψει την παλαμική ιεραρχία.
- Εξηγεί τα ελαττώματα της παλαμικής ποίησης, ειρωνεύεται τον δημοτικισμό, ενώ προτιμά τον Καβάφη.
- Στην πεζογραφία προτείνει κάποια διαφορετικά πρότυπα, αλλά δεν κατορθώνει να αλλάξει το λογοτεχνικό κανόνα συνολικά.

Βάσος Βαρίκας

- Δε θα συντάξει τους λογοτέχνες με ιεραρχική κλίμακα.
- Με τον Καρυωτάκη ο λογοτεχνικός κανόνας χάνει κάθε αξία, καθώς έχει τεθεί ως αποκλειστικό μέτρο των αισθητικών αξιών.
- Σεφέρης-Καρυωτάκης: ολοκληρώνουν την παρακμή.
- Σικελιανός-Καζαντζάκης: ασήμαντη προσφορά.
- Βάρναλης-Ρίτσος: τους εκτιμά, γιατί προτείνουν μία αισιόδοξη προοπτική.
- Οι προσπάθειές του κατευθύνονται προς τη σύγχρονη λογοτεχνία και την εκτίμησή της.

Γιάννης Κορδάτος (1)

- Στο έργο του *Η ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας* αρνείται οποιαδήποτε λογοτεχνική εξέλιξη και τοποθετεί τις αρχές της λογοτεχνίας στο 1453.
- Περιγράφει τον τρόπο παραγωγής του κάθε λογοτεχνικού φαινομένου και την εξάρτηση του από τα κοινωνικά συμφραζόμενα.
- Βασικό κριτήριό του είναι η επίδραση ενός έργου στο λαό.

Γιάννης Κορδάτος (2)

- Κορυφαίο σύγχρονο ποιητή θεωρεί τον Κώστα Βάρναλη.
- Αρχικά φαίνεται να προτείνει ανανέωση του λογοτεχνικού κανόνα, κάποια κεφάλαια του έργου του φανερώνουν μια διάθεση ανοίγματος του κανόνα.

Εθνικός λογοτεχνικός κανόνας-σχολικός κανόνας

- Υπάρχει στενή σχέση και αλληλεπίδραση.
- Ωστόσο, δεν ταυτίζονται μεταξύ τους, αφού εξετάζοντας τα σχολικά εγχειρίδια της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει απόκλιση από τον απόλυτο, ίσως, χαρακτήρα του εθνικού κανόνα και από τις ιδεολογικές επιδιώξεις του.

Σχολικός κανόνας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (1)

Γυμνάσιο:

Α' και Β' τάξη: θεματική κατηγοριοποίηση των έργων.

Γ' τάξη: ιστορική κατηγοριοποίηση.

Λύκειο:

Α' και Β' τάξη: ιστορική-γραμματολογική κατηγοριοποίηση.

Γ' τάξη: μη λογοτεχνικός χαρακτήρας εγχειριδίου, σύνδεση κειμένων με το μάθημα της Έκθεσης-Έκφρασης.

Σχολικός κανόνας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (2)

Τα κείμενα και οι συγγραφείς που απαντώνται στα σχολικά εγχειρίδια περιλαμβάνονται στην πλειοψηφία τους στην *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του Λίνου Πολίτη, αν και υπάρχουν και ορισμένα που ανήκουν σε λιγότερο επιφανείς συγγραφείς.

Αυτό το φαινόμενο, ωστόσο, συμβάλλει στην αντικειμενικότερη παρουσίαση του συνόλου της λογοτεχνικής μας παράδοσης στους μαθητές.

Σχολικός κανόνας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: παρελθόν - παρόν

- *Παλαιότερα, τα κείμενα λογοτεχνίας ταξινομούνταν βάσει του εθνικού-πατριωτικού φρονήματος που εξέφραζαν και όχι της καταλληλότητάς τους ως αντικείμενα διδασκαλίας στη σχολική τάξη.*
- *Αντίθετα, σήμερα τα νέα βιβλία των κειμένων ανθολογούνται κυρίως βάσει λογοτεχνικών κριτηρίων, της λογοτεχνικότητας.*

Μειονεκτήματα της εφαρμογής του σχολικού κανόνα

- Δεν επιτρέπει να διαφανούν οι ιδιαίτερες προτιμήσεις των μαθητών όσον αφορά τα λογοτεχνικά κείμενα.
- Η διδασκαλία περιορίζεται στα έργα που περιλαμβάνονται στο σχολικό βιβλίο.
- Γίνεται δασκαλοκεντρική και όχι παιδοκεντρική διδασκαλία.
- Δεν κεντρίζεται πλήρως το ενδιαφέρον όλων των μαθητών.

Νέοι σύγχρονοι τρόποι διδασκαλίας της λογοτεχνίας (1)

- Κατάργηση της αυστηρής επιβολής του σχολικού κανόνα.
- Επιλογή των λογοτεχνικών έργων βάσει των ενδιαφερόντων και των προσωπικών εμπειριών των μαθητών.
- Διδασκαλία έργων που θα ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Νέοι σύγχρονοι τρόποι διδασκαλίας της λογοτεχνίας (2)

- Διαθεματική συζήτηση και σύνδεση με άλλα σχολικά μαθήματα (π.χ. Ιστορία, Μουσική).
- Ενεργός συμμετοχή των μαθητών μέσω της ανάληψης εργασιών με στόχο την εμπειρική εκπαίδευση και όχι την απλή αποστήθιση πληροφοριών.
- Προώθηση της ανταλλαγής απόψεων από τους μαθητές μέσα στην τάξη (παιδοκεντρική διδασκαλία).

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου

Θεσσαλονίκη, 27/08/2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

